

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ"
БЛАГОЕВГРАД

ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

2700 Благоевград, тел/факс: +395/73/886617, e-mail: admin@law.swu.bg

**Конспект по дисциплина:
ИСТОРИЯ НА ДЪРЖАВАТА И ПРАВО**

1. Същност, възникване и развитие на държавата. Типология на държавата.
2. Исторически теории за възникването на държавата
3. Държавата през Античността
4. Средновековната държава. Западноевропейски и източен феодализъм
5. Образуване и развитие на средновековната българска държава VII-XIV в.
6. Преходът от средновековната към модерната държава. Същност и възникване на конституционализма.
7. Изработване, приемане и основни положения на Търновската конституция
8. Държавното управление на България според Търновската конституция
9. Държавата и политическите режими през XX век
10. Възникване на правото. Обичайно и писано право. Правото в Древността. Закони на Хамурапи
11. Правото в Древна Гърция и Рим
12. Средновековното право. Правото във Византия. Византийски правни паметници
13. Правоспособност и дееспособност в българското феодално право. Правоспособност на чужденците
14. Феодална собственост и видове собственост в средновековната българска държава
15. Брак и семейно-правни отношения в средновековна България
16. Наследяването по средновековното право
17. Зараждане и развитие на средновековното облигационно право. Видове договори
18. Наказателното право в средновековна България. Видове престъпления и наказания
19. Изграждане и развитие на съдебния процес в българската средновековна държава. Съдебни органи и съдопроизводство
20. Българското обичайно право по време на османското владичество XV-XIX в.
21. Местното управление и самоуправление в Княжество България. Административно деление и управление на окръзите, областите, околията и общините.

22. Френският граждански кодекс от 1804 г. – основа на модерното частно право
23. Законодателство по семейно право в България от края на XIX в.
24. Законодателство по наследствено право в България от края на XIX и началото на XX в.
25. Създаване на българското вещно право в края на XIX и началото на XX в.
26. Създаване на облигационното право в България в края на XIX в.
27. Създаване на търговското право в България в края на XIX и началото на XX в.
28. Наказателното право в България от края на XIX век
29. Законодателство по печата в България – края на XIX и първите десетилетия на XX в.
30. Устройството на съдебната власт в Княжество България. Съдебна система и видове съдилища
31. Стопанското (протекционистично) законодателство в България от края на XIX и началото на XX в.
32. Трудово и социално законодателство в България от нач. на XX в. до Втората световна война
33. Законодателна дейност на правителството на БЗНС (1919-1923)
34. Законодателни промени и промени в управлението на българската държава след преврата на 19 май 1934 г.
35. Законодателство на правителството на Богдан Филов. Закон за защита на нацията
36. Основни положения на Конституцията на България от 1947 г.

ЛИТЕРАТУРА

А) Основна:

1. Ангелов, Д. *История на средновековната българска държава и право*. С. 1992.
2. Андреев, М. *Българското обичайно право*. Кюстендил 2001.
3. Аристотел. *Политика*. С.: Отворено общество, 1995.
4. Баламезов, Б. *Конституционно право. Исторически аспекти*. С.: СОФИ-Р, 1994.
5. Близнашки, Г. *Античен конституционализъм*. – *Studia Iuridico-Historica*, 2016, кн. 5, 3–47.
6. Близнашки, Г. *Еволюция на конституционализма*. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017.
7. Бобчев, Ст. *История на българското право*. Част I. II изд. Бургас, 1993.
8. Бройер, Щ. *Държавата. Създаване, типове и организационни стадии*. С.: Военно издателство, 2004.

9. *Български конституции и конституционни проекти*. Съст. В. Методиев и Л. Стоянов. С. 1990.
10. **Бюрдо, Ж.** *Държавата*. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2007.
11. **Вебер, М.** *Социология на господството. Социология на религията*. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 1992.
12. **Винсът, Н.** *Магна харта. Кратко въведение*. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2015.
13. **Владикин, Л.** *История на Търновската конституция*. С. 1994.
14. **Гълбрайт, Дж.** *Анатомия на властта*. С.: Христо Ботев, 1993.
15. *История на българската държава и право. Извори 680-1944*. Съст. П. Петров и Г. Петрова. С. 2007.
16. **Кели, Дж. М.** *Кратка история на западната теория на правото*. С. 1998, с. 8-9.
17. **Матеев, М.** *История на българската държава и право*. С. 2004.
18. **Манолова, М.** *История на държавата и правото. Трета българска държава 1878-1944*. С. 2001.
19. **Манолова, М.** *Парламентаризмът в България 1879-1894*. С. 2003.
20. **Манолова, М.** *Парламентарното управление в България 1894-1912*. С. 2000.
21. **Манолова, М.** *Създаване на Търновската конституция*. С. 1980.
22. **Паев, К.** *Английският парламентаризъм от Магна харта до Пуританската революция*. – *Studia Iuridico-Historica*, 2016, кн. 5, 100–108.
23. **Паев, К.** *Византийски правни паметници от времето на македонската династия (867-1056)*. Превод, коментар и бележки. – *Studia Iuridico-Historica*, 2013, кн. 2, 66-91.
24. **Паев, К., Георгиева, С.** *Византийският морски закон*. Превод, коментар и бележки. – *Studia Iuridico-Historica*, 2013, кн. 2, 44-65.
25. **Паев, К.** *Договорът за изработка в средновековна България*. – *Правна мисъл*, 2014, бр. 1, 3-19.
26. **Паев, К.** *Държавата от Древността до Модерната епоха. Въпроси на теорията и историята*. Второ допълнено издание: С.: Парадигма, 2020.
27. **Паев, К.** *За периодизацията на историята на българската държава и право*. – В: *Надежди и разочарования в историята*. Сборник в памет на професор Милчо Лалков. Благоевград 2006, 487-493.
28. **Паев, К.** *Историята на българската държава и право, и юридическото образование в България*. – В: *Управление и образование*, Бургас 2009, т. 5, кн. 3, 202-214.
29. **Паев, К.** *Към въпроса за началото на българската държавност*. – В: *Общество, памет, образование. История и обществени нагласи*. Т. 3. С.: Исторически факултет на СУ "Св. Климент Охридски". 2017 г., с. 69-80.
30. **Паев, К.** *Модерните теории за възникването на държавата*. – *Studia Iuridico-Historica*, 2017, кн. 6, 90-100.
31. **Паев, К.** *Модерният конституционализъм на Балканите през XIX век (до 1878 г.)* – *Studia Iuridico-Historica*, 2014, кн. 3, с. 3-60.

32. **Паев, К.** *Произход на думата „държава“ в българската правна лексика.* – Правна мисъл, 2016, № 3, 126–137.
33. **Паев, К.** *Семинариум по история на българската държава и право.* С. 2018.
34. **Паев, К.** *Спомени, размисли и оценки на княз Александър Дондуков-Корсаков за създаването на Търновската конституция.* С: Парадигма, 2019.
35. **Паев, К.** *Търновската конституция в светлината на балканския конституционализъм от XIX век.* София: Сиби, 2016.
36. **Паев, К.** *Участието на Тодор Бурмов в изготвянето на първоначалния проект на Органическия устав на Българското княжество.* История, 2019, Т. 27, № 5, с. 466-483.
37. **Петрова, Г.** *История на българската държава и право. Част първа. Средновековие.* С. 2003.
38. **Петрова, Г.** *Престъпленията в Средновековна България.* С. 1992.
39. **Токушев, Д.** *История на българската средновековна държава и право.* С. 2009.
40. **Токушев, Д.** *История на новобългарската държава и право 1878-1944 г.* С. 2004.
41. **Токушев, Д.** *Съдебната власт в България (От Древността до наши дни).* С. 2003.
42. **Херцог, Р.** *Държавата през ранните времена.* С.: ЛИК, 1997.

Б) Допълнителна:

1. **Андреев, М.** *Ватопедската грамота и въпросите на българското феодално право.* – В: Михаил Андреев. Избрани трудове. С. 2013, 375-543.
2. **Андреев, М.** *Законъ соудный людъмь – старобългарски правен паметник.* – В: Михаил Андреев. Избрани трудове. С. 2013, 839-853.
3. **Андреев, М.** *Към въпроса за произхода и същността на Законъ соудный людъмь.* – В: Михаил Андреев. Избрани трудове. С. 2013, 855-886.
4. **Андреев, М.** *Към въпроса за съдебния процес според българското средновековно обичайно право.* – Правна мисъл, 1976, кн. 1, 3-14.
5. **Андреев, М.** *Римското право и славянската Еклога (За някои отклонения на славянската Еклога от римското право).* – В: Михаил Андреев. Избрани трудове. С. 2013, 321-339.
6. **Андреев, М., Вл. Кутиков.** *Договорът на добруджанския владетел Иванко с генуезците от 1387 г. (Принос към изучаването на международните договори в средновековна България).* – ГСУ-ЮФ, Т. LI, 1960, 1, 1-119.
7. **Андреев, М., Ф. Милкова.** *История на българската феодална държава и право.* С. 1993.
8. **Антиеврейското законодателство и неговото преодоляване (1942-1945).** Сборник нормативни актове. Съст. П. Добчев. С. 2010.
9. **Бакалов, Г.** *Средновековният български владетел. (Титулатура и инсигнии).* С. 1985.
10. **Билярски, И.** *Институциите на средновековна България. Второ българско царство XII-XIV в.* С. 1998.

11. **Близнашки, Г.** Политическите принципи на Бенжамен Констан. – В: Конституционализъм и демокрация. С.: УИ „Св. Климент Охридски“, 2009, 45 – 69.
12. **Близнашки, Г.** Създаване на Търновската конституция. – В: Сборник „100 години от рождението на проф. Михаил Андреев“. С. 2011, 50-64.
13. **Бобчев, С. С.** Сборник на българските юридически обичаи. Т. I. Пловдив 1896, Т. II. С. 1902.
14. **Бобчев, С. С.** Сборник на българските юридически обичаи. Част II. С. 1908.
15. **Бурилкова, И.** Неизвестен проект за конституция на д-р Константин Стоилов от 1879 г. – В: Известия на държавните архиви. Т. 70, 1995. С. 1997, 280-302.
16. **Велев, Ал.** Главни реформи на земеделското правителство. Трудовата повиност, аграрната и просветната реформа. С. 1977.
17. **Владикин, Л.** Общо учение за държавата. С.: Булреал, 2000, 2007.
18. **Владикин, Л.** Наследяването на царската власт в Древните източни монархии. – Юридическа мисъл, 1930, кн. 3, с. 25-64.
19. **Владикин, Л.** Организация на демократичната държава. Конституция – парламент – държавен глава – министри. С. [без пос. изд.], 2014.
20. **Вълчев, Д.** Ред, закон и държава в учението на Платон – Космос. – Съвременно право, 2009, кн. 6, 46 – 58.
21. **Гезенко, И.** Законодателната и изпълнителната власт в изграждането на антиеврейското законодателство 1940–1944. – В: Обречени и спасени. България в антисемитската програма на Третия райх. Изследвания и документи. София, 2007, 162–178.
22. **Генов, Г. П.** Самоуправлението у нас. – История на местното самоуправление. Сборник материали. Първа част. Благоевград 2003, 48-56.
23. **Гюзелев, В.** Ичиргубоилите в Първата българска държава (VII-XI в.) – Год. на СУ ФИФ, т. 63, 3, 1973, 123-181.
24. **Гюзелев, В.** Функциите и ролята на кавхана в живота на Първата българска държава (VII-XI в.) – Год. на СУ ФИФ, т. 60, 3, 1967, 131-159.
25. **Джамбазов, М.** Правосъдната система в България (1878-1944). С. 1990.
26. **Дюверже, М.** Социология на политиката. С.: Кама, 1999.
27. **Иванова, С.** Брак и развод в българските земи XVI-XIX. – Известия на НБКМ, Т. 22 (28), 1996, 159-195.
28. *История на българите 1878-1944 в документи. Т. I. 1878-1912. Част първа.* Съст. В. Георгиев и Ст. Трифонов. С. 1994.
29. **Йочев, Ев.** Съдоустройството в България. История, принципи, институти. 1879-1944. София: Сноумод, 2015.
30. **Къри, Д. П.** Конституция на САЩ. Четиво за народа. С.: Народна култура, 1991.
31. **Колев, Т.** Теория на модерната държава. С.: Сиела, 2018.
32. **Колев, Т.** История на правораздавателната дейност от Античността до предмодерната епоха. С. 2010.

- 33. Кутиков, Вл.** *Българо-византийският договор от 716 г. Правно-историческо изследване.* – Год. на СУ ЮФ, т. 65, 1974, 71-111.
- 34. Макиавели, Н.** *Владетелят. Размишления върху първите десет книги на Тит Ливий.* С.: Труд, 2011.
- 35. Матеев, М.** *Свободата на печата в България. Исторически преглед на конституционните основи и законодателството по печата.* – В: Сборник „100 години от рождението на проф. Михаил Андреев“. УИ „Св. Климент Охридски“, С. 2011, 126-145.
- 36. Манолова, М.** *Законодателство и реформи в общинското самоуправление 1878-1944 г.* С. 1992.
- 37. Манолова, М.** *Импийчмънт при парламентарният принцип на министерската отговорност според Търновската конституция.* С. 1999.
- 38. Маринов, Д.** *Българско обичайно право.* С. 1995.
- 39. Милкова, Ф.** *Българската държава и изключителното ѝ законодателство 1923-1944 г.* С. 1991.
- 40. Милюков, П.** *Българската конституция.* С. 2009.
- 41. Неделева, П.** *Българските еснафски организации през Възраждането: устройство, управление и уредба.* С. 2012.
- 42. Неделева, П.** *Антиеврейското законодателство в България през Втората световна война.* С. 2013.
- 43. Неновски, Н.** *Търновската конституция и контролът за конституционност.* – Правна мисъл, 1999, № 3, 3-6.
- 44. Новкиришка, М.** *Антични кодификации.* С. 2008.
- 45. Новкиришка, М.** *Античните кодификации. Кодификациите на Древния Изток.* – Law Journal of NBU, 2008, N 2, с. 2-12.
- 46. Огнянов, Л.** *Държавно-политическата система на България 1944-1948 г.* С. 1993, 128-131, 144-147, 195-199.
- 47. Паев, К.** *Възгледите на Стефан Бобчев за историята на правото.* – В: Бобчеви четения: правната наука в чест на юриста професор Стефан Бобчев. С.: Изд. на УНСС, 2014, 65-70.
- 48. Паев, К.** *Въпросът за конституционния контрол в България 1879-1947 г.* – Правна мисъл, 2018, № 2, с. 3-12.
- 49. Паев, К.** *Договор или грамота е съглашението на цар Иван Александър с венецианците от 1347 г.* – В: Сборник „100 години от рождението на проф. Михаил Андреев“. УИ „Св. Климент Охридски“, С. 2011, 194-210.
- 50. Паев, К.** *Екзарх Стефан I и спасяването на българските евреи.* – Анали, 2006, кн. 1-4, 157-162.
- 51. Паев, К.** *Законодателна уредба на празничната система в България от Освобождението 1878 г. до наши дни.* – В: Сб. Празнично-юбилейната история. С. 2012, 125-139.
- 52. Паев, К.** *Конституционният проект на проф. Стефан Киров от 1935 и 1938 година. Сравнително изследване.* – В: Модерният свят на българина: Търновската конституция от 1879 г. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2019.
- 53. Паев, К.** *800 години Магна харта – един поглед от континента.* – Studia Iuridico-Historica, 2015, кн. 4, 3 – 12.

- 54. Паев, К.** *Законът за празничните дни в Княжеството (1900 г.)* – начало на трудовото законодателство в България. – Епохи, т. XXX, 2022, № 2, 307-312.
- 55. Паев, К.** *Проф. Венелин Ганев и дейността на Българската лига за защита на правата на човека и гражданина.* – Съвременно право, 2015, № 1, с. 68-82.
- 56. Паев, К.** *Търновската конституция и балканския конституционализъм през XIX век.* – Правна мисъл, 2014, № 3, 3-16.
- 57. Паев, К.** *Търновската конституция и конституцията на Гърция от 1864 г. (Исторически и сравнително-правни аспекти).* – В: 135 години от приемането на Търновската конституция (сборник). С.: Сиби, 2014, 243-261.
- 58. Паев, К.** *Ценен източник за историята на правото от XIV век.* – Научни известия на Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”. Г. VI. кн. 3. Благоевград 2010, 204-209.
- 59. Петров, П.** *Владетел и власт във Втората българска държава.* – В: България 1300. Институции и държавна традиция. Т. I. С. 1981, 161-186.
- 60. Петрова, Г.** *Български средновековни правни паметници.* – ПУ „Паисий Хилендарски”, Научни трудове – Право, т. 2, кн. 7, 2001, с. 1-32.
- 61. Петрова, Г.** *Българското средновековно семейно право.* – Юридически свят, 2002, кн. 1, 44-58.
- 62. Петрова, Г.** *Византийското и средновековното българско право.* – В: Средновековните Балкани. Политика, религия, култура. С. 1999, 67-73.
- 63. Петрова, Г.** *Въпроси на наказателното право в Средновековна България.* – Правна мисъл 2002, кн. 2, 3-20.
- 64. Петрова, Г.** *Хан Омуртаг и тридесетгодишния мирен договор с Византия.* – Социалистическо право, 1982, кн. 1, 74-82.
- 65. Платон.** *Държавата.* С.: Наука и изкуство, 1981.
- 66. Порожанов, К.** *Тракийската цивилизация в началата на два континента и по крайбрежията на три морета.* II прераб. и доп. издание. С.: Център по тракология при Института по балканистика при БАН, 2017.
- 67. Русо, Ж. Ж.** *За обществения договор.* С.: ЛИК, 1996.
- 68. Подбрани извори за историята на Византия.** Съст. Д. Ангелов и П. Тивчев. С. 1974.
- 69. Михайлова, Е.** *Тоталитарната държава и право в България 1944-1989.* С.: НБУ, 2016.
- 70. Радоилски, Л.** *Трудово право. Историческо развитие.* С. 1957.
- 71. Рангелов, Р.** *Свободата на печата в България.* Ч. I. С. 1994.
- 72. Ралев, П.** *За самоуправлението на общините и окръзите.* – История на местното самоуправление. Сборник материали. Първа част. Благоевград 2003, 43-46.
- 73. Саздов, Д.** *Социална политика в законодателството на демократична България (1880-1912 г.).* С. 2008.
- 74. Свободата на печата в България 1879-1947. Документален сборник.** Съставител В. Танкова. С. 1992.
- 75. Танчев, Е., Белов, М.** *Сравнително конституционно право.* С.: Сиби, 2009.

76. Телбизов, Карол. *Общинското управление на банатските български общини под австрийска и унгарска власт.* – В: Годишник на Висшето училище за стопански и социални науки „Свети Кирил Славянобългарски“, Варна 1945, кн. 18, 1-57.

77. Годорова, Е. *Статутът на италианските колонии в българските земи през Средновековието.* – В: България 1300. Институции и държавна традиция. Т. II, С. 1982, 367-374.

78. Токушев, Д. *Антиеврейското законодателство и спасяването на българските евреи.* – Юридически сборник на БСУ. Т. III. Бургас 1995, 13-26.

79. Токушев, Д. *120 години Търновска конституция.* – Год. на Бургаския свободен университет. Т. II, 1999, 16-34.

80. Токушев, Д. *Създаване на новобългарското наказателно право.* С. 2019.

81. Токушев, Д. *Устав за наказанията, които мировите съдии могат да налагат.* – ГСУ-ЮФ, т. LXXI, 1980, 183-225.

82. Топузанов, С. *Местното самоуправление в периода на гражданското устройство на нашата държава.* – История на местното самоуправление. Сборник материали. Първа част. Благоевград 2003, 16-25.

83. Топузанов, С. *Идеята за нашето самоуправление в Учредителното събрание.* – История на местното самоуправление. Сборник материали. Първа част. Благоевград 2003, 9-15.

84. Торбов, Ц. *История и теория на правото.* С. 1992.

85. Христов, Хр. *За самоуправлението на българите в османската държава през XV-XVIII в.* – Исторически преглед, 1973, кн. 1, 18-42.

86. Хрестоматия *памятников феодального государства и права стран Европы.* Съст. В. М. Корецкий. М. 1961.

87. Хрестоматия *по история на България.* Съст. В. Гюзелев и П. Петров. Т. 1-2. С. 1978.

88. Хрестоматия *по история на Средните векове. Първа част.* С. 1975.

89. Хрестоматия *по история на стария свят.* Съст. Хр. Данов, С. 1976.

90. Цицерон. *За държавата. За законите.* Прев. М. Костова. С. 1994.

91. Чолов, Р. *Римското частно право.* С. 2000.

92. Adams, R. *The evolution of urban society.* Chicago: Aldine, 1966.

93. Carneiro, R. L. *A Theory of the Origin of the State.* – Science, New Series, Vol. 169, No 3947, August, 21, 1970, 733–737.

94. Carniero, R. L. *The Chieftdom: Precursor of the State.* – In: Jones, G. D., Kautz, R. R. (eds.). *The Transition to Statehood in the New World.* New York: Cambridge University Press, 1981, 37–79.

95. Chacon, Y., Willer, D., Emanuelson, P., Chacon, R. *From Chieftdom to State: The Contribution of Social Structural Dynamics.* – Social Evolution & History, September 2015, Vol. 14, No. 2, 27–45.

96. Claessen, H. J. *Early State Intricacies.* – Social Evolution & History, September 2005, Vol. 4, No 2, 151–158.

97. Claessen, H. J. M., Skalnik, P. *The Early State: Theories and Hypotheses*. – In: Claessen, H. J. M., Skalnik, P. (eds.). *The Early State*. The Hague: Mouton, 1978, 3–29.
98. Claessen, H. J., van de Velde, P. (eds.). *The Early State Dynamics*. Leiden: Brill, 1987.
99. Fried, M. H. *The evolution of political society*. New York: Random House, 1967.
100. Gibson, D. B. *Chiefdom Confederacies and State Origins*. – *Social Evolution & History*, March 2011, Vol. 10, No 1, 217–234.
101. Grinin, L. E. *Early State, Developed State, Mature State: The Statehood Evolutionary Sequence*. – *Social Evolution & History*, March 2008, Vol. 7, No 1, 67–81.
102. Krader, L. *Formation of the state*. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice Hall, 1968.
103. Oppenheimer, F. *The State. Its History and Development Viewed Sociologically*. New York: Vanguard Press, 1926.
104. Schwartz, Bernard. *The Code Napoléon and the Common-Law World*. New York: New York University Press, 1956.
105. Service, El. *Origins of the state and civilization. The process of Cultural Evolution*. New York: W. W. Norton & Company, Inc., 1975.
106. Skalnik, P. *Chiefdom: A universal political formation*. – *Focaal. Journal of Global and Historical Anthropology*, 2004, No 43, 77–98.
107. Van Mail, Toon. *Ideology and the Rise of Early States*. – *Social Evolution & History*, September 2012, Vol. 11, No 2, 79–82.
108. Webster, D. *Warfare and the evolution of the state: a reconsideration*. – *American Antiquity*, 1975, Vol. 40, issue 4, October 1975, 464–470.

СЪСТАВИЛ: Проф. д.н. Костадин Паев